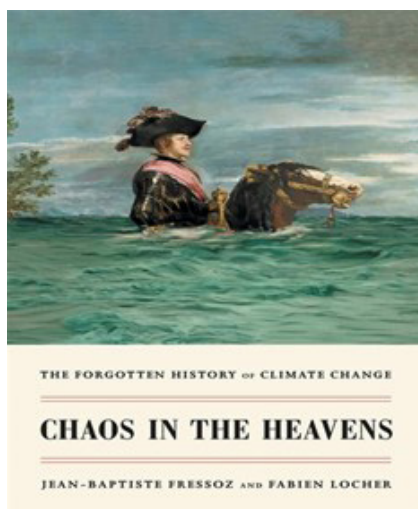


บทวิจารณ์หนังสือ “Chaos in the Heavens: The Forgotten History of Climate Change”

Book review “Chaos in the Heavens: The Forgotten History of Climate Change”

วัชรพล ศุภจักรวัฒนา¹

Watcharapol Supajakwattana²



ชื่อผู้แต่ง: Jean-Baptiste Fressoz and Fabien Locher
แปลโดย: Gregory Elliott
สำนักพิมพ์: Verso
ปีที่พิมพ์: 2024
ISBN: 9781839767227

¹ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร <Email: watcharapols@nu.ac.th>

² Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Science, Naresuan University <Email: watcharapols@nu.ac.th>

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ ประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อม อาณานิคมนิยม

Keyword: Climate Change, Environmental History, Colonialism

งานเขียนเรื่อง *Chaos in the heavens: The forgotten history of climate change* ถูกแปลมาจากงานเขียนฝรั่งเศสเรื่อง *Les révoltes du ciel: Une histoire du changement climatique* โดย Gregory Elliott เป็นสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มบรรณาธิกร ปรัชญา รื้อราก (Radical Philosophy) และเป็นผู้ประพันธ์หนังสือสำคัญอันเป็นที่รู้จัก ในนักวิชาการสายปรัชญา เช่น *Althusser: The detour of theory and Labourism and the English genius: The strange decay of labour England?* แน่นนอนว่าหนังสือนี้ พิมพ์เป็นครั้งแรกใน ค.ศ.2020 ในประเทศฝรั่งเศส หลังจากที่ชาวฝรั่งเศสอึมเอมกับการตั้งคำถามเรื่องสภาวะอากาศมากกว่า 4 ปีแล้ว หนังสือฉบับนี้เพิ่งได้รับการแปล และจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ใน ค.ศ.2024 ให้ถึงกลุ่มผู้อ่านที่สนใจแนวคิด เรื่องประวัติศาสตร์ การเมืองสิ่งแวดล้อม ในเวทีที่กว้างขวางขึ้น โดยสำนักพิมพ์ Verso ที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับการเผยแพร่จัดพิมพ์งานทางสังคมศาสตร์ การเมือง และปรัชญาที่เน้นเรื่องการตั้งคำถามหรือรื้อสร้างร่วมสมัย ซึ่งนี่คงเป็นเครื่องรับประกัน ด้านเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดีว่าน่าจะถือเป็นงานเขียนที่ไม่ได้อยู่บนความเชื่อ หรือตั้งคำถามเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศของโลก แบบกระแสหลัก งานชิ้นนี้ถูกร้อยเรียงโดย Jean-Baptiste Fressoz and Fabien Locher นักเขียนและ นักประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ ณ ศูนย์ศึกษาวิจัยวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ณ เมืองปารีส ประเทศฝรั่งเศส (Centre National de la Recherche Scientifique) ที่มีประสบการณ์ ในการทำงานหลายมหาวิทยาลัยชื่อดังในยุโรป ดูเหมือนว่าทั้งคู่ได้ผลิตงาน ประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์มาอย่างต่อเนื่องในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ด้วยฐานคิด ทางประวัติศาสตร์ พวกเขาเสนอกรอบการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับวิถีที่สังคม ยุโรปมองประเด็นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศว่าแท้ที่จริงแล้วมีรากฐาน หรือเริ่มต้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 ครอบคลุมมาถึงปัจจุบันศตวรรษที่ 20 ผู้เขียนทั้งคู่ ตั้งคำถามสำคัญต่อการผลิตงานเขียนเรื่องนี้ว่าอย่างน่าสนใจว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศที่ปรากฏในปัจจุบันไม่ได้เป็นเพียงประเด็นร่วมสมัยเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ ถูกประกอบสร้างจากวิถี และระบบความคิดของปัญญาชนในยุโรป และผู้นำทาง การเมืองที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของยุโรปมาอย่างยาวนาน ซึ่งประเด็นเรื่อง การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศไม่ได้เป็นสิ่งใหม่แต่อย่างใด แต่เพียงเราไม่เคยเดินเข้าไปสำรวจ

ผ่านทั้งบทบาทสำคัญขององค์ความรู้เกี่ยวกับอุตุนิยมวิทยาในประวัติศาสตร์ที่เติบโตเป็นอย่างยิ่งในบริบทของลัทธิล่าอาณานิคม จักรวรรดินิยมรุ่งเรือง ตามมาด้วยยุคสมัยของหนังสือนี้ การปรับตัวเรื่องการเปลี่ยนแปลงอุณหภูมิของยุโรป และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

หนังสือเล่มนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 16 บท ครอบคลุมแนวคิดตั้งแต่ยุคศตวรรษที่ 15 จนถึงแนวคิดปัจจุบัน โดยผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าในการศึกษาและเชื่อมโยงเชิงประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ หรือสภาวะภูมิอากาศ ถูกใช้ในฐานะเครื่องมือการเมืองหรือเครื่องมือการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วาทกรรมภูมิอากาศที่ถูกผลิตสร้างผ่านการรังสรรค์ของอำนาจของชนชั้นนำ ผู้ปกครอง อย่างละเอียดและรังสรรค์โดยเริ่มตั้งแต่บทนำของหนังสือ ที่ตั้งคำถามว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมยุโรปเองไม่เคยสนใจเรื่องประวัติศาสตร์ของภูมิอากาศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (แม้จะดูว่ามีการตื่นตัวในกลุ่มของประเทศที่นิยมตัวเองว่าเป็นประเทศพัฒนา) จึงทำให้คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจแบบตื้นเขินในการมองประเด็นภูมิอากาศ และไม่เห็นรากฐานทางการก่อตัวแนวคิดเรื่องนี้อย่างแท้จริง ทั้งที่ในความเป็นจริงแนวคิดนี้เริ่มก่อร่างสร้างมาตั้งแต่ในต้นศตวรรษที่ 16 ดังปรากฏในเอกสารบันทึกทางวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการลดระดับลงของแม่น้ำ และการเสื่อมสภาพของดินในยุโรปของประเทศต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการเริ่มตระหนักถึงผลกระทบของการตัดไม้ทำลายป่าที่เพิ่มขึ้นในศตวรรษดังกล่าวเป็นต้นมา เมื่อสำรวจในเชิงเนื้อหาจะพบว่าตั้งแต่เริ่ม **บทที่ 1** หนังสือได้ปูพื้นฐานทางความสนใจการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศแบบง่าย ๆ ผ่านการชี้ให้เห็นบทบาทของ Christopher Columbus นักเดินเรือคนสำคัญที่ความสนใจของเขาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศในโลกใหม่ (อเมริกา) และการพยายามเชื่อมโยงสิ่งที่เขาส่งพบให้เข้ากับแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และบทบาทของมนุษย์ อันเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพยายามกล่าวถึงภูมิอากาศในโลกใหม่ การค้นหาสภาพอากาศที่เหมาะสมในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกอันน่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการสะสมองค์ความรู้ในยุคของการล่าอาณานิคม (เพื่อหาโลกใหม่เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ที่พวกเขาต้องเข้าไป “จัดการ” และ “ปรับปรุง” โดยอารยธรรมยุโรปให้สามารถใช้ประโยชน์และป้องกันผลกระทบได้ดีขึ้น) **บทที่ 2** หนังสือยังชี้ให้เห็นต่อไปว่าความรู้เกี่ยวกับ (การปรับปรุง) ภูมิอากาศในยุคอาณานิคมนั้น ล้วนแล้วแต่มีแรงจูงใจและถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการขยายตัวของประเทศในกลุ่มจักรวรรดินิยม

เพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้าไปจัดการและเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศท้องถิ่นในท้ายที่สุด (วิธีคิดแบบจักรวรรดิมองภูมิภาคไม่ได้ถูกมองว่าเป็นเพียงธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถจัดการและควบคุมได้เพื่อสนับสนุนความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและสังคม) เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจ การสร้างแหล่งน้ำ หรือการควบคุมการไหลของแม่น้ำ กระทั่งการสร้างเขื่อนเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่เพาะปลูก เป็นสิ่งแสดงว่ามนุษย์จากจักรวรรดินิยมเป็นผู้นำความเจริญ เมื่อเปรียบเทียบกับชนพื้นเมืองที่ไร้ความสามารถในการ “ปรับปรุง” “ควบคุม” ธรรมชาติ

บทที่ 3 และ 4 ผู้เขียนแสดงถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และเชื่อมโยงว่าแท้จริงแล้วภูมิภาคไม่ได้อยู่แยกจากพัฒนาการของปรากฏการณ์ทางสังคมตั้งแต่อดีต สภาวะภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงล้วนส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแทบทุกเหตุการณ์ ดังปรากฏในประวัติศาสตร์การล่มสลายของจักรวรรดิ การอพยพครั้งใหญ่ และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต เกิดขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคที่ลดต่ำลงอย่างเป็นประวัติศาสตร์ ในช่วงศตวรรษที่ 17 และ 18 การเพาะปลูกที่ไม่ประสบความสำเร็จ ผลผลิตที่ลดลงในยุโรปส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เช่น การปฏิวัติในฝรั่งเศส การล่มสลายของอารยธรรมของจักรวรรดิแอซเท็กและมายาด้วยเหตุนี้ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิภาคควรถูกศึกษาและเชื่อมโยงให้เป็นเนื้อเดียวกันในกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์

บทที่ 5 ได้เน้นย้ำให้เห็นว่าตลอดเวลาประวัติศาสตร์ยุคศตวรรษที่ 17 การสามารถจัดการภูมิภาคมักถูกใช้ในฐานเครื่องมือทางการเมืองที่ทรงพลังของประเทศทางเหนือของโลก (global north) เห็นได้อย่างชัดเจนในบริบทที่จักรวรรดิอังกฤษใช้มหาสมุทรอินเดียเป็นศูนย์กลางทดลองและปฏิบัติต้นแบบของการปฏิบัติทางนโยบายสิ่งแวดล้อม ภูมิภาคในการควบคุมระบบนิเวศ การจัดการภูมิภาค อันมีนัยทางการเมืองแฝง เช่น การริเริ่มโครงการจัดระบบชลประทาน การสร้างเขื่อน คลองส่งน้ำ ถูกใช้ในฐานะเป็นข้ออ้างเพื่อป้องกันน้ำท่วม ภัยแล้ง และลดผลกระทบทางภัยพิบัติต่อชาวอินเดีย แต่แท้ที่จริงแล้วคือการ “ควบคุม” ปัจจัยทางเศรษฐกิจในการเพิ่มผลผลิตและการส่งออกพืชทางการค้า เช่น ฝ้าย และชา แน่นนอนว่าตัวแบบอินเดียนี้ถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจ การค้า และอำนาจทางการเมืองของเจ้าอาณานิคม

ในอีกหลายแห่ง ลำดับต่อมา **บทที่ 6** หนังสือได้เชื่อมโยงเหตุและผลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางภูมิภาคกับการปฏิวัติทางการเมืองของยุโรปในหลาย ๆ แห่ง เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือฤดูหนาวที่รุนแรงที่เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วง ค.ศ.1788 เป็นต้นมา

ไม่ได้ส่งผลต่อระบบนิเวศและเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นปัจจัยเร่งโดยตรงให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางการเมืองและสังคม ทั้งปฏิวัติฝรั่งเศส (1789) และการปฏิวัติทาสในประเทศอาณานิคมแถบแคริบเบียน (1789–1804) ในเฮติ ฯลฯ **บทที่ 7** ได้นำเสนออย่างน่าสนใจ เกี่ยวกับแนวคิด “Climate Patriotism” หรือ “ความรักชาติผ่านภูมิอากาศ” อันหมายถึง การสร้างความเป็นชาตินิยมผ่านความภูมิใจในความสามารถของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ภูมิอากาศในมิตินี้ถูกใช้ในฐานะเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคมรัฐชาติ ในช่วงศตวรรษที่ 18–19 เป็นอย่างดี เช่น รัฐเกิดใหม่อย่างอเมริกาใช้ความสำเร็จในการพลิกฟื้นแผ่นดินเพื่อการเพาะปลูก เป็นการสร้างความภูมิใจในการเป็นรัฐเกิดใหม่ รัฐบาลอังกฤษสร้างความภูมิใจผ่านการเป็นประเทศที่สามารถคิดค้นระบบพยากรณ์และชลประทานสมัยใหม่ เหนือกว่าประเทศต่าง ๆ เป็นต้น **บทที่ 8** หนังสือได้ยกปรากฏการณ์การระเบิดของภูเขาไฟขนาดใหญ่ เช่น ภูเขาไฟแทมโบรา (Tambora) ใน ค.ศ.1815 และภาวะแห้งแล้งใหญ่ใน ค.ศ.1842 มาเป็นตัวดำเนินเรื่องโดยชี้ให้เห็นผลของความไม่เข้าใจเรื่องปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของสังคมย่อมส่งผลต่อการสูญเสีย การมองภูเขาไฟในฐานะความเชื่อทางวัฒนธรรม มองว่าการระเบิดหรือภัยแล้งเป็นการลงโทษจากพระเจ้า หรือสัญญาณแห่งความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เป็นความเปราะบางของมนุษย์ ตั้งแต่ช่วงเวลานี้ภูมิอากาศเริ่มเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์มากขึ้นอย่างก้าวกระโดด **บทที่ 9** อธิบายให้เห็นถึงผลกระทบเรื่องของการป่ากับการแปรรูปป่าให้กับเอกชน โดยชี้ให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียของการขบวนการ การแปรรูปอาจเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ แต่ต้องแลกมากับผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะแท้จริงแล้วป่าคือความมั่นคง หรือต้นทางของความมั่นคงทางภูมิอากาศที่รัฐต้องมีและรักษา อันนำไปสู่การพยายามปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการป่าไม้ในประเทศ และเข้าไปหาทรัพยากรใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางภูมิอากาศ ในช่วงศตวรรษที่ 19 เช่น เยอรมนีและฝรั่งเศส เลือกว่าจะควบคุมและจัดการป่าไม้ในฐานะทรัพยากรของรัฐ โดยเน้นการฟื้นฟูและปลูกป่าเพื่อรักษาความยั่งยืน และหาทรัพยากรใหม่ **บทที่ 10** บทนี้ชี้ให้เห็นแนวคิดของ François-Antoine Rauch นักภูมิอากาศวิทยาและนักคิดชาวฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 ผู้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ผลกระทบ และความจำเป็นของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในโลกยุคใหม่ หนังสือมีการเปรียบเทียบการอนุรักษ์ตามแนวของ Rauch ว่าเป็น “สงครามครูเสด” เพื่อปกป้องและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมนุษย์

จำเป็นต้องจัดการน้ำเพื่อฟื้นฟูสมดุลของภูมิอากาศร่วมกันผ่านความพยายาม และตระหนักถึงผลกระทบระยะยาวของกิจกรรมมนุษย์ต่อธรรมชาติ (อันถือเป็นแนวคิดที่ก้าวหน้าในยุคนั้น) **บทที่ 11** เนื้อหาในบทได้อ้างถึงเอกสาร Circular No.18 ของฝรั่งเศสที่ถูกเรียบเรียงในช่วงศตวรรษที่ 19 ถือเป็นเอกสารทางการแรก ๆ ที่พยายามศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อสังคมและเศรษฐกิจ เอกสารนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของนักวิทยาศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และรัฐบาล ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศต่อการพัฒนามาตรการรับมือในมิติต่าง ๆ กับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ **บทที่ 12** บทนี้สำรวจบทบาทที่สำคัญของป่าไม้ในฐานะทรัพยากรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของประวัติศาสตร์ของยุโรป และอาณานิคม ซึ่งป่าไม้ถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองและอำนาจทางการเมืองของรัฐ ป่าไม้มีคุณูปการในการรักษาสสมดุลในระบบนิเวศ ผลจากการทำลายป่าทั้งในและนอกประเทศอาณานิคมเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง จึงทำให้เกิดวิธีการจัดการป่าแบบใหม่ ๆ การฟื้นฟูพื้นที่ป่าในยุโรปในขณะเดียวกันประเทศในกลุ่มอาณานิคมเน้นเรื่องการควบคุมการเข้าถึง (เพื่อใช้ประโยชน์แค่คนบางกลุ่ม จำกัดการเข้าถึงของชุมชนพื้นเมือง) นี้อาจเป็นหนึ่งในสาเหตุของความขัดแย้งที่ปรากฏทางภูมิอากาศในปัจจุบันเช่นกัน **บทที่ 13** ผู้เขียนกลับมาฉายภาพของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในฝรั่งเศสช่วงกลางศตวรรษที่ 19 อีกครั้ง โดยอธิบายให้เห็นว่าการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางรถไฟ ระบบโทรเลขของฝรั่งเศส ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนในทุกมิติ รัฐเริ่มมีการขยายบทบาทต่อการจัดการปัญหาภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (อันเป็นผลมาจากเหตุการณ์น้ำท่วมในฝรั่งเศสช่วง ค.ศ.1840-1850) มีการปลูกป่า พัฒนาระบบชลประทานใหม่ โดยต้องการขจัดความกังวลต่อความเปราะบางต่อปัญหาภูมิอากาศ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐเริ่มตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการสร้างสมดุลทางธรรมชาติ อันถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญต่อการพัฒนาที่ยังต้องสนใจการจัดการทรัพยากรที่ยั่งยืน **บทที่ 14** หนังสือได้ฉายภาพของความพยายามของจุดเริ่มต้นของวิทยาศาสตร์อย่างเข้มข้นต่อการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ โดยผ่านการบรรยายปรากฏการณ์ที่นักวิทยาศาสตร์ในช่วงศตวรรษที่ 19 พยายามทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในอดีตหลายช่วงเวลา เช่น การใช้หลักฐานทางการสังเกตและบันทึก การพัฒนาเครื่องมือในการวัด แต่ด้วยข้อจำกัดทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วงนั้น เช่น การใช้หลักฐานจากฟอสซิล

และหินชี้ให้เห็นถึงโลกที่แตกต่างแต่ละยุค ใช้พีซเป็น “เทอร์โมมิเตอร์ธรรมชาติ” ฯลฯ การเชื่อมโยงหาเหตุผลจึงเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน อย่างไรก็ตามปฏิบัติการดังกล่าวได้ปูทางให้กับการพัฒนาวิทยาศาสตร์ทางภูมิอากาศ พัฒนามาจนถึงยุคปัจจุบัน **บทที่ 15** ดูเหมือนว่าเนื้อหาได้กลับมาตั้งคำถามกับ วาทกรรมของการพัฒนาการทำให้เกิดความศิวิไลซ์ของประเทศจักรวรรดิอังกฤษและฝรั่งเศสอีกครั้งที่ส่งผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม จักรวรรดินิยมใช้อำนาจทางวิทยาศาสตร์ การปรับปรุงภูมิศาสตร์ ในการปกครอง (ภายหลังการคุกกลืนทวีปอเมริกาเสร็จสิ้น เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม) พวกเขาเองก็เริ่มใช้เกมของการกล่าวหา ตีตราชนพื้นเมืองว่าเป็นผู้ทำลาย (ทั้ง ๆ ที่ประเทศเหล่านี้เป็นผู้เข้าแทรกแซง) นี่ถือเป็นกลไกในการปฏิเสธความรับผิดชอบที่ประสบความสำเร็จที่ปรากฏ อันก่อให้เกิดความขัดแย้งทั้งในประเทศอินเดีย แอฟริกาเหนือ นี่คือการปรากฏการณ์ความย้อนแย้งของการใช้ภูมิอากาศเป็นเครื่องมือของประเทศอาณานิคม บทสุดท้าย **บทที่ 16** ทั้ง Fressoz and Locher ได้ชี้ให้เห็นถึงแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ต่อผลกระทบทางการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศโลก โดยดูเหมือนว่าโลกนี้ไม่เคยจะให้ความสำคัญกับคาร์บอนไดออกไซด์ (Carbon dioxide: CO_2) เลย นักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญาในยุคศตวรรษที่ 19 มองว่าแก๊สที่ปรากฏเป็นสิ่งที่ “ไร้พิษภัย” พวกเขาสนใจศึกษาวงจรของคาร์บอนในฐานะกลไกสร้างความสมดุลให้กับชั้นบรรยากาศเพียงอย่างเดียว โดยลืมศึกษาภาพของคาร์บอนแบบองค์รวม ความเข้มข้นผลรวมต่อชั้นบรรยากาศ (หากมีจำนวนมาก) อันมีผลเชิงลบต่อชั้นบรรยากาศ ทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกมองข้ามไป อันส่งผลกระทบต่อโลกปัจจุบัน แม้ภายหลังจะมีนักวิชาการหลายคนเริ่มตั้งคำถามและค้นพบแต่ดูเหมือนจะช้ากว่าผลกระทบที่เริ่มทวีคูณความเสียหายมากขึ้น

หากเรากล่าวถึงประเด็นโต้แย้งหรือท้าทาย ที่ทั้ง Fressoz and Locher พยายามสื่อและนำเสนอ (นอกเหนือจากประเด็นหลักที่เขาต้องการท้าทายมุมมองดั้งเดิมในเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ) คือ การที่ **หนึ่ง** พวกเขาพยายามชี้ว่าแท้ที่จริงแล้วความกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีมาตลอดตั้งแต่ในอดีต แต่ดูเหมือนว่าสังคมยุโรปต่างหากที่ไม่เคยจริงจังกับการจัดการปัญหา นับตั้งแต่ระลอกแรกในต้น ศตวรรษที่ 16 การเกิดขึ้นของอากาศที่หนาวเป็นประวัติดำเนินในยุโรป (ยุคน้ำแข็งน้อย) พวกเขายอมรับผลกระทบที่เกิดขึ้นแบบไม่เคยใส่ใจ ในทางตรงกันข้ามมีเพียงปัญญาชน นักการเมือง และนักล่าอาณานิคมหรือผู้นำของรัฐเท่านั้นที่ได้ถกเถียงถึงและใช้ประโยชน์จากการเข้าใจภูมิอากาศ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเฉยชาต่อปัญหาของประเทศที่อ้างว่าพวกเขาเป็นแกนนำต่อการเปลี่ยนแปลง

และเป็นผู้มีอิทธิพลในยุคปัจจุบัน **สอง** สอดคล้องกับข้างต้น การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในเชิงประวัติศาสตร์ ล้วนแล้วแต่ถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือทางอำนาจเพื่อการล่าอาณานิคมเท่านั้น ประเทศพัฒนาเหล่านั้นกลับไม่ได้มีเจตนาในการตอบสนองปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ประเทศจักรวรรดิยุโรปส่วนใหญ่ต่างล้วนแล้วแต่ใช้ข้ออ้างเรื่อง “การปรับปรุง” “การพัฒนา” สภาพภูมิอากาศในประเทศลูกอาณานิคมเพื่อสนับสนุนการล่าอาณานิคมเท่านั้น ดังตัวอย่างที่นักล่าอาณานิคมชาวสเปน มักอ้างเสมอว่าการตัดป่าและการเพาะปลูกจะทำให้ภูมิอากาศอบอุ่นขึ้น ถือเป็นการพัฒนา ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเป็นการพยายามเข้าไปใช้อำนาจผ่านการพัฒนาภูมิอากาศเพื่อลดบทบาทของวิถีชีวิตของชนพื้นเมืองและสร้างความชอบธรรมให้กับการควบคุมดินแดน (ดูเพิ่มเติม บทที่ 4-5) **สาม** ป่าไม้กับเศรษฐศาสตร์การเมือง รากฐานอุดมคติที่ฝังลึก ผู้เขียนชี้ให้เห็นชัดเจนว่า ป่าไม้ปรากฏขึ้นในฐานะประเด็นสำคัญในเวทีการถกเถียงเกี่ยวกับภูมิอากาศของทุกประเทศ หากเราต้องการเข้าใจพลวัตของการเปลี่ยนแปลงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศนั้น ๆ เช่น นโยบายป่าไม้ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศสสะท้อนให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างความขัดแย้งเรื่องสิทธิในทรัพย์สินและความต้องการจัดการทรัพยากร ของชนชั้นนำ และความกังวลเกี่ยวกับเสถียรภาพของภูมิอากาศ สิ่งที่ปรากฏดังกล่าวยังชี้ให้เห็นชัดเจนว่า เรื่องป่า (การตัดไม้ทำลายป่า หรือการอนุรักษ์) ไม่ได้เป็นเพียงปัญหาทางสิ่งแวดล้อม แต่ยังเป็นเวทีสำหรับการต่อสู้ทางการเมืองและเศรษฐกิจสังคม (ดูเพิ่มเติมบทที่ 9) **สี่** อาจกล่าวได้ว่าแท้จริงแล้ววิทยาศาสตร์กับภูมิอากาศ ได้ถูกใช้ให้กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างตั้งใจ เช่นตัวอย่างที่ปรากฏในบทที่ 4-5 ที่องค์ความรู้ทางอุตุนิยมวิทยาของประเทศอังกฤษ ได้ถูกนำไปใช้อธิบายความเลวร้าย ความไม่เหมาะสมของภูมิอากาศในอินเดีย อังกฤษใช้อองค์ความรู้นี้ กล่าวโทษว่าการตัดไม้ทำลายป่าของชาวพื้นเมืองเป็นสาเหตุของภัยแล้ง ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับการแทรกแซงวิธีการจัดการป่าในท้ายที่สุด **ห้า** ผู้เขียนชี้ให้เห็นการเลื่อนไหลของความรู้ เรื่องภูมิอากาศและการจัดการสิ่งแวดล้อมล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลมาจากยุคของการล่าอาณานิคมและจักรวรรดินิยมจะด้วยความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม องค์ความรู้นี้ได้เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาภูมิอากาศ วัฏจักรของการเพาะปลูก การเปลี่ยนแปลงผลกระทบต่อภูมิอากาศ และสังคมอย่างชัดเจนเกี่ยวกับการเกิดขึ้นขององค์ความรู้เรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจแบบฟิชไรในเอเชีย ที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงวัฏจักรน้ำในภูมิภาคที่ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

หก ภูมิอากาศคือผู้คนและสังคม ผู้เขียนชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ภูมิอากาศล้วนแล้วแต่เป็นตัวกำหนดผลลัพธ์ ปฏิสัมพันธ์ การเมืองของสังคมแทบทั้งสิ้น ดังจะเห็นในการปฏิวัติฝรั่งเศสและแคริบเบียนล้วนแล้วแต่ถูกกำหนดจากสภาพภูมิอากาศทั้งสิ้น **เจ็ด** ผู้เขียนทั้งคู่ชี้ให้เห็นชัดว่าแท้ที่จริงแล้วบทบาทของศาสนาและจริยธรรมมีอิทธิพลสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเช่นกัน (โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 16) ดังตัวอย่างที่ปรากฏโดยมิชชันนารีผู้เผยแผ่ศาสนา ศาสนศาสตร์ของยุโรปมักจะเป็นคนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้าไปในประเทศลูกอาณานิคม พร้อมข้ออ้างผ่านการกระทำ การหา และสร้างพื้นที่ที่บริสุทธิ์และการชำระล้างบาป หรือสร้างการพัฒนาให้ประเทศลูกอาณานิคมต่าง ๆ มีความพร้อมจะเป็นแผ่นดินสำหรับชาวคริสต์และพระเจ้า (ภายใต้ปฏิบัติการ การตัดไม้ การรื้อถอนความไม่พัฒนา)

อาจกล่าวได้ว่าจากประเด็นข้อถกเถียงที่ทั้ง Fressoz and Locher พยายามเปิดเผย โดยจะพบว่าหนังสือนั้นมีจุดเด่นอยู่หลายประการ เช่น ทั้งในเรื่องของ **หนึ่ง** การนำเสนอที่โดดเด่น โดยหนังสือได้มีการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ที่แปลกใหม่ ออกจากกระแสหลักทางการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศโลกที่วางอยู่บนฐานคติวิทยาศาสตร์ระบบโลก และมนุษย์สมัยการเปลี่ยนแปลง (Earth System Science/ Anthropocene as a Geological Epoch) เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศถือเป็นยุคใหม่ซึ่งมนุษย์เป็นผู้รบกวนระบบโลก (Crutzen & Stoermer, 2000; Crutzen, 2002; Steffen, Crutzen, & McNeill, 2007) มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาสภาพภูมิอากาศโดยผ่านนวัตกรรมสมัยใหม่ผ่านวิทยาศาสตร์ กลไกทางการตลาด เศรษฐศาสตร์ (Nordhaus, 1994; Nordhaus & Shellenberger, 2007; Stern, 2006; Asafu-Adjaye et al., 2015) ที่แยกออกจากธรรมชาติ ความเข้าใจทางการเมืองและประวัติศาสตร์แบบอาณานิคม

แน่นอนว่าผู้เขียนทำการเปิดเผยให้เห็นมิติที่ถูกละเลยของประวัติศาสตร์ภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลง (ที่แท้จริงแล้วอาจเป็นรากฐานของการเข้าใจการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่สำคัญ) เช่น การยกภาพการเดินทางและการแผ่รังสีเหตุการณ์ของคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส (ภูมิอากาศ แนวโน้มการตกของฝนในหมู่เกาะแคริบเบียนต่าง ๆ) มาเชื่อมโยงว่านี่คือการศึกษากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในยุคเริ่มแรก **สอง** การนำแนวคิดเชิงสหวิทยาการมาพยายามบูรณาการ อธิบายและหาหลักฐานอ้างอิงได้อย่างลงตัว หนังสือเล่มนี้จะเป็นจุดบรรจบของทั้งการพยายามนำประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อม รัฐศาสตร์ และอุดมศึกษามาเชื่อมโยงกัน

แบบเหตุและผลจนทำให้เราเชื่อได้ว่า ในโลกของความเป็นจริงเราไม่สามารถแยก สิ่งแวดล้อมออกจากมิติ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างเด็ดขาด หนังสือสามารถทำให้ เชื่อได้ว่าการล่าอาณานิคม การสร้างการพัฒนาประเทศ และการพัฒนาองค์ความรู้ เรื่องป่า ภูมิศาสตร์เป็นเรื่องเดียวกันทั้งหมด **สาม** งานชิ้นนี้เป็นอีกหนึ่งงานที่เปิดเผย ภาพเชิงลบของการขยายอาณานิคมได้อย่างชัดเจน เนื้อหากว่าครึ่งของเรื่อง ผู้เขียน พยายามเชื่อมโยงให้เห็นวิธีที่จักรวรรดิใช้วาทกรรมเรื่องภูมิอากาศรุกราน และ ครอบงำประเทศลูกอาณานิคม ด้วยเอกสารทางประวัติศาสตร์ผ่านกรณีศึกษา รายงานทางราชการ แผนที่ รูปถ่าย ร่วมสมัย ทั้งหมดเหล่านี้ ทำให้ผู้อ่านคล้อยตาม แบบแทบไม่ต้องตั้งคำถามต่อเรื่องและผลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นในอดีต **สี่** หนังสือ ได้ชี้ประเด็นให้เกิดข้อถกเถียงใหม่ ๆ ทางประวัติศาสตร์ การเมืองระหว่างประเทศ ฯลฯ อยู่หลายเรื่อง เช่น ข้อถกเถียงใหม่เรื่องการปฏิวัติฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 19 ว่าแท้จริงแล้ว ได้รับอิทธิพลจากความกลัวต่อผลกระทบทางภูมิอากาศของประเทศอย่างรุนแรง หรือไม่ ประเด็นเหล่านี้แน่นอนว่าจะเป็นการเปิดภาพข้อถกเถียงใหม่ ๆ ที่สำคัญ ตามมา

อย่างไรก็ตามท่ามกลางจุดเด่นสำคัญจากหนังสือในเชิงเนื้อหาทฤษฎี ก็ยังมี ข้อจำกัดบางประเด็น โดยประเด็นที่น่าสนใจ ดังเช่น **หนึ่ง** จะเห็นได้ว่าท่ามกลาง ความพยายามอธิบายกรณียุทธศาสตร์และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากสภาวะ ภูมิอากาศผ่านปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ แต่ดูเหมือนว่าทั้ง Fressoz and Locher จะเฉพาะเจาะจงในกรณีของฝรั่งเศสค่อนข้างมาก มีการกล่าวถึงการศึกษาอื่น นอกประเทศกลุ่มยุโรปน้อย (มีเพียง แคนาดา อเมริกา และประเทศกลุ่มอาณานิคม หลักเท่านั้น) อาจด้วยเจตนาแรกของผู้เขียนที่ไม่มุ่งหวังให้งานนี้เป็นงานที่กว้างระดับ นานาชาติแต่แรก แน่นนอนหากสามารถเพิ่มมุมมองพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของ สิ่งแวดล้อมในประเทศอื่นให้กว้างขวางมากขึ้น โดยเฉพาะมุมมองนอกยุโรป เช่น ประเทศในกลุ่มเอเชีย หรือชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ ในการมองมิติการเปลี่ยนแปลงเรื่อง สภาวะภูมิอากาศ เช่น ชนเผ่าอินเดียนเกี่ยวกับ “Pachamama” (แม่พระธรณี) ที่มองภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อมจิตวิญญาณ หรือ การไหว้ผีป่าของประเทศกลุ่มเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ที่น่าจะสามารถต่อภาพของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ภูมิอากาศได้รอบด้านมากขึ้น **สอง** การที่หนังสือเน้นหนักไปที่การเล่าเรื่องทางการเมือง ภาพรวม แม้จะถือเป็นจุดเด่นของหนังสือ แต่ดูเหมือนว่าเนื้อหาหลักกล่าวถึง เรื่องปฏิสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ น้อยมาก เช่น นโยบายปลูกป่าของอังกฤษในอินเดีย นอกจากจะถูกมองเป็นเครื่องมือเชิงอำนาจในการเบียดขับอำนาจเดิม แต่กลับกล่าวถึง

เรื่องผลกระทบต่อระบบการเกษตรในท้องถิ่น ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม ชนชั้น น้อยมาก อันถือเป็นการประกอบภาพที่ยังขาดหายไป

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า แม้ดูเหมือนว่าหนังสือ *Chaos in the heavens: The forgotten history of climate change* จะเป็นงานที่เน้นปริณิถนาการอธิบาย ภูมิทัศน์การเล่าการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศผ่านกรณีศึกษาประเทศกลุ่มยุโรป เป็นสำคัญ แต่หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือที่มีความลึกซึ้งทั้งทางประวัติศาสตร์ทั้งสังคม ประวัติศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อย่างเชื่อมโยง เปิดโลกของความท้าทายความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ภูมิอากาศใหม่ ที่เรามักจะหลงใหลตามกระแสแบบไร้การตั้งคำถาม

ผู้เขียนได้เชื่อมโยงประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ การเลื่อนไหลของอำนาจ และการขยายตัวของลัทธิจักรวรรดินิยมของยุโรป หลอมรวมเรื่องเล่าทางการเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ สังคม ได้อย่างราบรื่น แม้หนังสือจะมีข้อจำกัดที่เป็นการเล่าเรื่องแบบยุโรปเป็นศูนย์กลางและขาดการศึกษาพลวัตผลกระทบของท้องถิ่น การเคลื่อนไหวจากเบื้องล่าง แต่คุณูปการต่อประวัติศาสตร์สิ่งแวดล้อม และรัฐศาสตร์นั้นปรากฏในหลายมิติทั้งการมองเห็นรากของอำนาจของภูมิอากาศแบบจักรวรรดินิยมของการก่อร่างผ่านคำว่า การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ในฐานะเครื่องมือของอำนาจ และปฏิบัติการเชื่อมโยงตรรกะต่าง ๆ ของประเทศมหาอำนาจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในอดีต ได้ส่งผลให้เห็นรอยต่อความคิด เรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกมาจนถึงปัจจุบัน

อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้เหมาะในการทำความเข้าใจของผู้สนใจอย่างหลากหลายทั้ง นักวิชาการ นักกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ผู้กำหนดนโยบาย และผู้อ่านทั่วไปที่สนใจประวัติศาสตร์ภูมิอากาศเพราะแก่นที่แท้จริงของหนังสือ นั้น ได้ท้าทายแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและบทบาทของมนุษย์ในกระบวนการก่อร่างสร้างอำนาจผ่านวาทกรรมทั้งอดีต และร่วมสมัยในโลกของความผันผวนที่เรายังต้องเผชิญ

References

- Asafu-Adjaye, J., Blomqvist, L., Brand, S., Brook, B., DeFries, R., Ellis, E., ...& Teague, P. (2015). *An ecomodernist manifesto*. Retrieved March 4, 2025, from <https://static1.squarespace.com/static/5515d9f9e4b04d5c3198b7bb/t/552d37bbe4b07a7dd69fcd6b/1429026747046/An+Ecomodernist+Manifesto.pdf>
- Crutzen, P. J. (2002). Geology of mankind. *Nature*, 415(23), 6867. <https://doi.org/10.1038/415023a>
- Crutzen, P. J., & Stoermer, E. F. (2000). The “Anthropocene”. *Global Change Newsletter*, 41, 17–18.
- Fressoz, J-B., & Locher, F. (2024). *Chaos in the heavens: The forgotten history of climate change* (G. Elliott, Trans.). London; New York: Verso.
- Nordhaus, W. D. (1994). *Managing the global commons: The economics of climate change*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Nordhaus, W. D., & Shellenberger, M. (2007). *Break through: From the death of environmentalism to the politics of possibility*. New York, NY: Houghton Mifflin.
- Steffen, W., Crutzen, P. J., & McNeill, J. R. (2007). *The Anthropocene: Are humans now overwhelming the great forces of nature?* *Ambio*, 36(8), 614–621. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/25547826>
- Stern, N. (2006). *The economics of climate change: The Stern review*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Retrieved from <https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/publication/the-economics-of-climate-change-the-stern-review/>